

САНГА ОЛОХ

ХАБЫД
1981 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААДЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАП
ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААДЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА
1989 СЫЛ, АЛТЫННЫ 3 КҮНЭ,
ОПТУОРУННЬУК
Смалгата
3 харчы

Болбомтону — кыстык уратыларыгар

Соторутаабыта райсовет исполкома, агропром үлэһиттэр профсоюзун райкома общественной сүөһү 1989—1990 сс. кыстыгын атаарыыга совхозтар, отделениелар уонна коллектарта социалистической куолаһыларын усулуобуйатын бигэрэтиллэр. Усулуобуйага фураажнай ынах ахсыттан 950-нуу кг үүтү амыр, ычат сүөһүнү 80-нуу кг төлөһүтэр, госуодарствода туттарыллар сүөһү орто айаһыннан 325 кг тиздэр сорук бэлитинэ. Бородууксуйа хаачыстыбага тулсарыллыахтаах, байаза туор сыаната намтатыллыахтаах. Бу—үлөхөн сырын, эбии дыһаллары олохтуору, ааһан-суоттаан үлэһитини эрэйэр сорук.

Сүөһү кыстыгар совхозтар хайа да сыллардаахтар элбэх аһылыкка киирдэ: 30398 тонна от, 22292 тонна силэс, бэлэмизинэ. Министэтин фураж бурдугунан хаачылар кыах эмэ үөсүөтэ: 4127 тонна бурдук, элбэх соломо бэлэмизинэ. Онон, барыллаан ааһынал, биер усулуобуйа тобого 12—13 центнер аһылык единицата биксисэ. Сорук төһө ситиһилээттик толоруларын аны тэрээһин быһаарыа.

Общественнай сүөһү 107 хотонунан кыстыахтаах. Билингитэ 79 хотонго 5661 ыанньык, 4661 борооску киирдэ. Оттон 28 хотон өрөмүөнэ сиппикэ, үгүс сүөһү таһырдыа хонно сылдьар. Холобур, Эрилик Эристин аатынан совхозка 492, «Мугудай» совхоз Чыппаратыгар 210 сүөһү. Ити кэмэ Субуруускай аатынан совхоз болтонгогодуу отделениетыгар общественнай сүөһү балаһан ыйын бастаах күнүгүттэн хотонго баайыллан, кыстык аһылыгынан хаачылла турар. Манна оту, силэһи таһынан аһылык сыбаа күнүгэ 12-һи тонна эбии аһылыгы өгөрөр. Отделениега 250 тонна дула, 360 тонна соломо, 122 тонна турнепс бэлэмизинэ.

Көстөрүн курдук, ким кичилээттик тарыммит кыстыкка онукун булла. Оттон өтөөһүнүгэ, атын да хоһуур үлэһитигэр үтүрүттэр-дэтэрэ аатыран, сыылба-

тыйан, мөлтөөн-ахсаан биэрбит сирдэргэ балаһыан-на уустугурда, сүөһү быһа түһэр, холлор иккилэн-нэ. Айгардас ааспыт нэдиэ-лэс 19 борооску кэһинүнэн өлө, ити ааспыт сыл ту-һааннаах кэмизэрттэр элбэх. Ордук элбэх сүөһү Эрилик Эристин аатынан, «Мугудай», «Чурапчы» сов-хозтарга өлө. Согдох Хол-тодо отделениетыгар 5 бо-рооску оһунна.

Тигээһин аһаан каруугэ-истингэ 15 хотуруоллуур тиздээн тариллыахтаах. Бу үлэ бытаарда, Сүүмэрда-ныахтаах тигээһин таһыр-дыа субаннын сылдылар.

Үгүс сирдэргэ балаһан ыйын бүтэһик нэдиэлэти-тэн эбии аһылыгы оһоһуллан уонна силэс ситиллэн эрэр. Ол эрээр, холобур, Маралааһы отделениеты-гар сүөһүнү кыстыкка кил-лэрдэтэрэ аатыран хотон-го хонноруунан мунурда-на: оһороллор, Манын от-деление эмэ элбэх. Эбии аһылыгы бэлэмизинэ дьон көстүбэчкэ, бурдугу хорчорхойдуу салата сы-рыттылар. Быйыл 16 аһы-лык снахтарыттан 10-на үлэһиттэр. Бу даһаны би-лингитэ тылга эрэ сылдьар. Күн бүгүн болтонгого, Си-лэһи эрэ үлэһиттэр. От-тон «Мындабаайы», Карл Маркс аатынан уонна сорох атын совхозтар отделение-лара бээр аһылык снахтар-ын үлэһиттэр былааннаах-тар. Ону арендатордар аһа-астыылларынан, оһоһул-лар бородууксуйа себа-стоһомо үрдүгүнэн быһа-ра сатыллар. Оройуон об-щественнай сүөһүтүн 78,7 бырыһыана, ол хһигэр Карл Маркс аатынан совхозка 100 бырыһыана, арендатор-дар итиклэригэр турар. Оһомо оһору, эбэтэр ки-нилэр көрүүлэригэр бээр 4120 ыанньыгы, 3430 субан сүөһүнү, аһылык снахтарын бородууксуйатытан туһан-нарбалыт дуо? Бу политик-ка буолбатах. Төттөрүтүн, аренда киири тэрээһинэ мөлтөөһүн ээр.

«Агротехснаб» совхозтар КВ оһохторго санаастарын толору булбата. Аһыах кэлбитин түгээтэ. Онон бээр аһылык снахтарын үлэһи-тэр хайаан да наада. Оһуо-

ха соломо, байа бурдуга хайа да сыллардаахтар эл-бэх, мөлтөх хаачыстыба-лаах оту бытарытан, тупса-ран астыаха эмэ наада.

Кыстыкка механизация, электричество дыһуннаах суолталаах. Хас совхозтар ахсын иккигэ-үскэ тийэ толору механизациялаах хо-тоннор бааллар эрээр, аны дыа кэргэн бэдэрэтинэн, аренданы үлэһитинэ тэ-нийэн, дыосус фермалар элбээтиллэр. Оһору механиз-ациялааһын болпуруоһа быһаарылла илик. Ааспыт өртүгэр оһуоһу ыраастаа-һын 25, уулатын 40, ынары ыһын 21, аһылыгы төрө-тө 3 хотонго киллэри-либита. Оһору быйыл төлө-ру үлэһиттэр, механизация-ны эбии киллэрэр сорук турар. Хотоннорго элек-троприбордары, оборудова-ниелары туһанын сыллата хһигэр. Оттон электричес-кэй хаһаайыстыбаны көрү-нүү малта. Хотоннор ме-ханизацияларын көрө-кэ-тэр, өрөмүөннүүр ааһылар «Чурапчы», «Мындабаайы», «Мугудай» совхозтарга эрэ бааллар. Оһор да иккили-үстүү эрэ киллэһэтэр. Онон тийинимэттэрэ үгүс, төһөр-өрөмүөннүүр үлэ хаалла. Оттон Эрилик Эристин аа-тынан совхозка бу үлэсэ эппээтээх кил да, ааһы-да суох. Манын сыһыны төстү көнөрүөхкэ, маныа-ха саһа тэриллэбит «Агро-промэнерго» эрчимээттик ороһоро наада.

Сүөсүһүттэр үлэһит, оһо-роу усулуобуйаларын тэри-йингэ кинилэр олох-дыа-һа өһөлөрүнэн хаачылы-га биллэр-көстөр үлэ тэри-лэ илик. Оттон үлэһит, өр-дук ыанньыкыт тийбэт, 376 ыанньыкыт бээр буо-луохтаабыттан 76-та итэбэс. Онон бу үлэсэ дыону ки-булуур дыһаллары олох-туохха. Сүөһү итигиттэр иччэттэри хонно таһаарга ЫБСЛКС райкомун ортуттан тэрийэр үлэ эмэ ирдэнэр.

Көстөрүн курдук, кыстык тэрээһинигэр сирэ суох на-былыһы таһаарылына. Онон совхозтар дирекция-лара, парткомнара, ОАПХ совета быйылгы кыстык со-руктарын, уратыларын дьонго тиздэр, тэрээһин үлэни төстү күүһүрдэр со-руктаахтар.

Учаастак кэнээтэ

Эрилик Эристин ааты-нан совхоз Хадаардааһы отделениетын Уорда учааста-гар субан сүөһүнү көрөр 10 киллээх биригээсэ бэ-дэрээт дуоһабынан үлэ-лиир. Быйыл манна 90 аһа-ннык сүөһү эбии кыстыга. Кыстык сүөһүлэр бала-һан ыйын 16 күнүгэр Куу-һума сайылыгыттан көһөн-кэлэн кыһыны туоруохтаах хотоннорун булбуттара, Би-лигин сүөһүлэри күнүс от-тэлгээн аһаталлар, ыан-ньыкыттар М. Егорова, М. Сокольников, О. Тито-ва, Ф. Ксенофонтова, Ф. Осипова хотоннорун сы-бааһыгга, быстах өрө-мүөнүгэ үлэһиттэр.

Ыанньык ферма үлэһи-тэрэ бороон көрөөччүлэри кытта биер дуоһаарга киирсэн, биер сыһынан-сорууһан үлэһиттэрэ.

Н. КАРПОВ.

Совхозка бастын

Н. П. Илларионов сала-һар толору механизациялаах ааһыта өтөөһүн быйылгы сезонугар 400 тонна бы-лааннааһын бүтэһиттэр тү-мүгүнэн 280 тоннаан аһа-ран, Эрилик Эристин аа-тынан совхоз Хаахыһы-гар өтөрүнэн көрдөрүл-лү-бэтэх ситиһиллэнэ, онон совхозка кыһылылаһынан таһыста.

К. АРЖАНОВ.

Чурапчы оройуонун байыаннай комиссарын БИРИКЭЭНЭ

1989 с. алтынны 2 күнэ.

№ 184

«Бары бүтүүн байыаннай эбэһинэс г) үлэһит эбэтэр үөрэнэр сиртэн үлэ-туһунан» ССРС Сокуонугар олоһуран, ал-лэһиттэргэ дуоһуннаа идэтэ, хаһаа-тынны 9 күнүттэн 13 күнүгэр дьэри 1971 кыттан үлэһит, үөрэнээччилэргэ уонна сыллааха төрөөбүт гражданныр дыһа-студеннарга хһис курска эбэтэр кылаас-нээх байыаннай сулууспаа ыһыры бил-ка үөрэнэрэ ыйылыбыт ысыраалканы; лэриллэр.

Ахсынны 5 күнүгэр дьэри 18 сааста ректеристиканы, ССКП чилиһинэ уонна рын туолар итиннэ ыһырыллыларын чилиһитэ кандидаттара итин таһынан уһатыллыбыт болдохторо ааспыт аһа партианай уонна комсомольскай билээт-саастаах гражданныр ыһырыллылар. Ыһы-тэриг:

а) Чурапчы салыһынэтигэр оройуон-наады Культура дьэтигэр персональнай бэбискээс ыйылыбыт күнүгэ, нааска кэ-лиллэр. Хһиник эмэ бирикениһэн бэ-бискэни тулпатах гражданныр 1989 с. алтынны 9 күнүгэр оройуоннаады воен-коматка кэлэр эбэһинэстээхтэр.

Призывной учаастакка идэс кэлиллэр:

а) приписной свидетельствон; б) наспоры эбэтэр төрөөбүт туһунан свидетельствон; в) аттестаты (диплом, свидетельство үлэһит (үөрэхтэн) босхолуур уонна ки-куоппуйатын эбэтэр үөрэх туһунан дыһа-ниһэр призывной учаастакка кэмгэр кэ-лэлэрин хаачыһар эбэһинэстээхтэр.

д) үлэһит эбэтэр үөрэнэр сиртэн ха-а) обороннай знахтарга нуормалары туттары, ДОСААФ үөрэтэр тэрилтэлэри-гэр эбэтэр профтех-үөрэхтэһини заведе-ниетыгар ыйылыбыт идэлэр туһарынан дэстебырыанканы уонна ысыраалканы, автомобиль водителни дэстебырыанна-тын.

Предприжителар, үчүрөдениелар, тэ-рилтэлэр, совхозтар уонна үөрэх заведе-ниеларын салайааччылар ыһырыллы-быттары наада булар кэм устатыгар иһэр призывной учаастакка кэмгэр кэ-лэлэрин хаачыһар эбэһинэстээхтэр.

Чурапчы оройуонун байыаннай комиссара кэлиһан ИВАНОВ.

Данил Нюргустанович Местников аһаһаах үөрэһи бүтэрэн оройуоннаады сетевой учаастакка үлэһитэ уонтан таһа сыл буолла. Кини идэтигэр балаһаа опы-тырда. Быйыл монтердар биригээһиндэрини аһаһа. Сайын Карл Маркс аатынан совхоз Туолбут сайылыгар 3 км усталаах сиргэ электро-уот оһуолбатын туруу-рак, линиятын тартылар. Онон манна барыта 9 тыһ. солк. үлэни төлөрбүттара. Оһулуун—Чурапчы линия-тын капиталнай өрөмүөнүн ыһыттылар. Ону тэнэ «Чу-рапчы» совхозка Уһун Күөл—Түөкэ линиятын эмэ буолбут оһуолбаларын уларыттылар. Киллэһингэ үсиз-һилиһи хаачыһар улахан кыамталаах подстанцияны оһортулар.

Бу күнүгэр оройуон кинини ардаа өртүгэр саһа дэ-риһинэсэ уонна саһа тутуллубут буйуһаа үрдүн күүрүүлээх линиялары тартыһа үлэһиттэр. Д. Н. Местников эдэр электромонтердары элбэхтэ үөрэтэр. Снимокка: [хһаһаһа] комсомолец, эдэр монтер Егор Филиппов уонна биригээһин Д. Н. Местников; оһуолбаны туруоруу.

П. Оконешников фотота.

УСТА СЫЛДЬАР МАСТАРЫСКИЙ

СУРГУТ (Тюменской уо-балас). Сургуттаады өрүс пордугар Болгария хар-рабылы онорооч-чуларынан тутуллубут уста сылдыар мастарыскай бургаһтан саһалаан Чернай муоранан, Волга—Донунан уонна хотугу муора суолу-

нан устубут айанын түмүк-тээтэ. Кини Тюмень хотугу өртүнээһи нефть хостонор сирин туттааччыларыгар аһамыт. Ол туттааччылар үлэһит сирдэригэр уонна устан эрэ тийэһэххэ сөл. Судно бортугар туруорул-лубут станоктар көмөлөрү-

нэн элэһит деталлары чөл-лөрүтэр түһэрэххэ, саһа техниканы онорон таһа-рыахха, маһы таһастаахха уонна, бэл дьэтэр, норуот туттар таһаардарын оһо-руохха сөл.

(СССР).

ОНГОҢУУЛААХ СИРДЭР ОТУ БИЭРЭЛЛЭР

Сир быйага—олохпут быйага

XXVII оройуоннаабы партиянай конференция уураахтарынан сайайтаран, «Мугудай» совхоз 1986 сылтан дугомелиоративнай этэрээти үлэлтэр. Этэрээккэ үөрө сэнэ трактор, икки талнайдык өрөмүөнүтүт И-701 трактор тутарыллыбыттар, үгүс холбоор техника, ол иһигэр икки БДТ-7, БДТ-3, ЛДГ-10, икки фрез-барабан дисналар, бэриллэбит, И. П. Аммосов, И. Ф. Лоскин, Ф. Ф. Попов, Н. П. Сивцев курдук совхоз бастык трактористара аналлыттар. Этэрээт начальнигынан совхоз парткома коммунист Ф. Л. Дьяконовы бигэргэпли.

Дугомелиоративнай этэрээт үлэлтэбит түөрт сылыгар 1321 гектар ходуһа сирин оҥордо. Маны таһынан урунку «Сельхозхимия» холбоһук Чыаппара отделениетыгар 205 гектары Арыы Тинт, Бэс Күөлэ үрөктэргэ оҥорбута. Ити оҥоһуллубут 1321 гектартан 903-гэр элбэх сыллаах от сизмэтэ ыһыллына, 127 гектар сизмэтэ, 197 гектар биир сыллаах күөх маассаны ыһыга аналлылар. Онтон атына нэлэр сылга от сизмэтэни ыһарга бэлэмнэнэ.

Элбэх сыллаах от ыһылаах 269 гектар ходуһабытыттан быйыл Маралаайы отделениетыгар өөн маһнай 446 тонна оту хомуйдубут, эбэтэр алаас сиртэн гектартан ортотунан 16,5 центнер оту ылыбыт. Итин бийиги усулуобуйабыты-

гар куһаҕана суох диэбит. Быйыл оттоммут сирдэргэ эһил куруөлэрин ситэрэн, минеральной уосурдууну киллэрэн, үүнүүлэрин өссө үрдэтэргэ суоттаныбыт.

Сирин оҥорор этэрээт, опытыран даҕаны, быйыл сайын балаҕа үчүгэйдик үлэлтэ. Ол курдук, 340 гектары оту ыһыга бэлэмнэтэ. 550 гектарга элбэх сыллаах от сизмэтэни ыста. Ол иһигэр от ыһыгар маһнайы болдьоххо ыһыллыбыт Маҕатах үрөхтөр (180 гектарга) ача тахсыта үчүгэй. 205 гектардаах Арыы Тинт ортоку болдьоххо ыһыллан, сэнэ ачалаан эрэр. Онтон атын 170 гектарга сир тонун эрэ инниэ ыспыттар.

1990—1991 сс. совхоз 1200 гектартан элбэх сыллаах оту хомуйар ыһахтаһа, итинтэн 2000—2500 тонна оту хомуйохпут. Ол иһигэр Маралаайы 500, Төлөй 400, Чыаппара 300 гектартан элбэх сыллаах оту хомуйохтара.

Бийиги совхозпутутар бэдэрээтлэр тэрилтэлэр элбэх сыллаах оту ыһыга аһаан сирин оҥорууга көмөлөрө кыра. Холобур, урунку «Сельхозхимия» холбоһук 1988 сылга Чыаппара 205 гектары оҥорон баран бүттэ. Уолсайынан, бу тэрилтэ үлэһиттэрэ ыраах участктарга тахсары улаханлык ыарырбаталлар. Дьингинэн, ОАПХ салалтата Чыаппара, Толоон курдук үрдүк сиргэ сытар ходуһалардаах отделениелар сир-

дарин иһигэр сыл-сорукурдуорунан, бэдэрээтлэр тэрилтэлэри былааннаахтык үлэлтэргэ сеп этэ.

1985 сылтан совхоз Нуотара үрөһүн 6-с уонна 7-с участкаларга сир оҥорторон, онно кэлин биэс сыл оттоон, ааспыт кураан сылларга улаханлык туһанна. Ол курдук, 7-с участкаҕа «Якутмелиоводострой» ПМК-та бу латилетка сылларга 400 гектар дулбатын ыраастаата, билигин маһа көлөнө оттоонор бэртээхэй ходуһа табыста. Ол туһунан Чыаппара отделениетыттан Ф. Ф. Оконешников салайааччылаах 12 киһилээх, 2 үөрэнээччилээх колледжиээнэ балтараа эрэ ый иһигэр 290 тонна үчүгэй хаачыстыбалаах оту оттообута буолла.

Маһа даҕаны эттэххэ, Нуотара үрөһүн Уус-Майа оройуона туруорсара олох сыһа, онно суох. Бу урункута госуларстаа фондатын республика очко-тоосу салалтата үйэ-саас тухары бийиги оройуонмутугар сыһаран турар. Ити дьаһал халбаһаабаты сеп.

Быйыл тэриллэбит «Нуотара» сэнэ участка 200 эрэ тонна оту бэлэмнэтэ. Ити олус аһыах. Оттон ааспыт кураан сылларга Нуотарага совхозтар 2100 тоннаны бэлэмнииллэр. «Нуотара» участка итиннээхэр элбэх уонна үчүгэй хаачыстыбалаах оту хаһан бэлэмлээн атыһыаһыт?

Ходуһа үүнүүтүн үрдэтэр биер сүрүн таһуу—бу

тэйдээһин. Бу боппуруоска латилетка сэнэ-таһар оройуон киһин тэрилтэлэригэр, совхозтарга соруудахтар тэрдиллэн, үлэ балаҕа тэрээһиннээхтик саҕаламмыта. Латилетка орто-туттан ыла ити кэскиллээх үлэ ыһытык, хонтуруол да турбат буолбута. Быйыл райсовет исполкома шэфтээх тэрилтэлэргэ эмиз соруудах тэрдибит. Ол эрэри дьаһалын толорторбото, үлэ эмиз дьаһалынан устан эрэр.

Бийиги совхозпут латилетка түөрт сылыгар 200 км бүтэйдэ тутуохтаабыттан бу күннэргэ 196 км тутта. Үлэ салгы ыһыллар. Сүрүннээн сэнэ оҥоһуллубут ходуһа, бааһына сирдэрин бүтэйдэтибит. Маһаха улахан көмөнү ааспыт өртүгэр шэфтээх «Агропромстрой» ПМК-та (начальник И. С. Артемьев), Мугудай, Бахсы орто оскуоаларын үлэ-сынныалаһ лавырдар (В. И. Коротких, И. Е. Барашков) оҥорбуттара. Ангарад быйыл сайын Мугудай орто оскуолатын үлэ-сынныалаһ лавыра 12 км бүтэйдэ тутта.

Ол эрэри бүтэйдээһингэ совхоза рабочадыраттан бастайааннай ээнолар олус аһыахтарын билиннээхэ наада. Онон киһиты, сааскы өртүгэр бүтэйдээһингэ ханнык да үлэлэр ыһыллыбаттар. Совхоз аренднай коллективтарга сирин бастайааннай сыһарыта. Онон сорох коллективтар бүтэйдээһини бэйэлэрин күүстэринэн саҕалаа-

тылар. Холобур, Чыаппараттан И. Т. Ефимова аренднай коллективин курдук. Итинтэн бүтэйдээһини оттуур, сиплэһи бэлэмниир, элбэх сыллаах оту үүнэринэн, сүөһүнү итиннэн дьаһарктанар аренднай коллективтар бэйэлэрин күүстэринэн ыһагаларын былааннаабыт.

Бааһына кураан даҕаны сылларга күөх маасса, бурдук куһаҕана суох үүнүүтүн биэрэр ыһахтаах. Ол курдук, 1987—1988 сс. курааһыга сиплэстээһини былаанын толорбуппут. Быйыл бааһынаттан 4334 тонна күөх маасса бэлэмнэнэ. Бу хайа да сыллаахытааһар элбэх. Маны таһынан бааһынаттан күөх маассаны оттуу хомуйар буоллубут. Ол курдук, кэлин бааһынаттан сыллата 400—500 тонна күөх маассаны ылабыт.

Кэлин үс-түөрт сылга Маралаайыга 150 гектар тыа солонор, бааһына буолла. Хатын Чаалыга 85, Саһыл Уйалаах 65 гектардаах сэнэ бааһыналарын быйыл 250 тонна күөх маасса ыһыллына. Итинтэн Маралаайыга 85, Чыаппарага 100 гектардаах тыаны бааһына аһаан солоторго бырайыак-смета докумуоннарын оҥортордубут. Маны таһынан Чыаппарага 120 гектарга сиплэс бааһыналарын күөлүстөр системаларын бырайыактара оҥоһуллар, кэлэр сылларга үлэни ыһагар «Якутмелиоводострой» ПМК-тын кытта кэпсэти барар.

Ас-үөл программатынан сибээстээн кэтэх хаһаайыс-

тыбаны сайыннарыга үгүс уураахтар, сокуоннар табыстыллар. Сельсоветтар исполкомнарын уонна отделениелар советтарын быһаарыларынан, быйылгыттан кэтэх хаһаайыстыбага сирин бастайааннай сыһарыт саҕалаһа. Урут хаһан да оттоммотох бырабыллыбыт өтөхтөр, үрүһэлэр, кыра-быхаст алаастар сыһарыллаллар. Маһык чэпчэтинэн урутатан Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сирин кыттылаахтара, тыыл ветераннара, хоту нэһүүгэ сипдэһыттар уонна инвалидтар туһаналлар. Бу үлэни ордук киэҥик Мугудай сельсоветын исполкома тэрийдэ. Нэһилиэк үрдүнэн совхозтан сир 72 хаһаайыстыбага сыһарылынна. Сирин сыһарытартыттан мөһүлөрү ходуһаларын курдуулаһына саҕалаатылар, сирдэрин ыраастаатылар. Билигин туругунан 15 ыал курдуулаһа. Маһа биер үчүгэйдээх—сирдээх мөһүлөрү курдук совхозтан от көрдөөбөттөр, бэйэлэрэ булуналлар. Моой оттуур дьонго отунан 50 бырыһан эһин төлөбүр бэриллэр. Бу дьаһаллар салгыи кэпсэтиллээхтэр. Аны маһыккыттарга, үүтү тутта-рааччыларга дуогабарынан эһин сирдэр сыһарыллыахтарын сеп. Итиччэтигэр кэлин совхоз сөбүгүөлүккэ аһаахтар оту барыта обществоннай сүөһү аһаар бэриллэр буолуоҕа.

Түмүктээн эттэххэ, алаас усулуобуйатыгар даҕаны сирин кытта үлэлтээххэ, күнтэн-дьылтан улахан ту-тулуҕа суох сүөһү аһылыгын хаачыһар суолу тобулуох-ха сеп эбит.

С. СЕРГЕЕВ,
«Мугудай» совхоз

Пенсионердар В. А. Григорьева уонна М. Н. Старостина сүөһү итинтигэр үлэлтэбит опытаах дьон. Кинилэр быйыл Карл Маркс аатынан совхоз Одьулунугар 74 ыһаһы көрөн-истэн кыстатарга быһаарыннылар. Ити ыһаһат сүөһүлэрин аны саас 100 бырыһан тыһынаах итэн бостуукка туттарар соруу-таахтар.

Опыттаах үлэһиттэр балаҕан ыһыгар түппүт хэс биердин ыһаһат сүөһүлэрэ 23-түү кг төлөһүлэлэри кистистилэр.

Снимокка: М. Н. Старостина.
П. Оконешников фотота.

61 пууннаах коллективнай дуогабар тутуһуллубат. Бу хайаан да толорулуохтаах докумуонна суолта бэриллэбит, аһыгар эрэ түһэр-сиплээхтээх дьаһал курдук санамаллар. Ити коллективнай дуогабар пууннарыттан 23-һэ эрэ олоххо киирбит. 4-дэ аккваста-нылабыт, 34-дэ толорууга сылдьар үһү. Профком та-пыллыбыта сыл буолан са-не састаап быһбарданар лэмэ кэлбитин үрдүнэн, билигин толорулла сатыы-ра ханнык даҕаны өйдө-бүлгэ дьүөрэлэспэт.

Отчуоттуп кэм устата уолсай профсоюзнай мун-нах 5 профком мунна-ба 12 төгүл буолбут. Олор-го күннэргэ быстах боппу-руостар дьүүллэһилибит-тэр. Холобур, 13-с хамна-һы төлөһүм, үлэһиттэр са-һабылланналарын быһа-рыы, буруйу оҥорбуттары дьүүлдэ-дьүүһүгэ тардым, субсудуунукутары тэрийэ-мигэ курдуктар көрүл-лүбүттэр. Оттон профгруп-

палар, тэрилтэ салайааччы-ларын отчуоттара, коллек-тивнай дуогабар толорул-лан иһиктин туруга истил-либэтэх, үлэ былаана оҥо-һуллан бигэргэммэтэх, профком сектордарын ыһагар үлэлэрин информа-циялааһыннара тэриллэ-тэх. Ол түмүгэр профсоюз-най үлэ тула актив хыайан түмүллүбэтэх, профком чилиэннэригэр ирдэбил ту-руоруллубатах. Онон проф-ком председателэ туох баар дьаһалларга сөбө-түн сүүрбүт. «Сэрин то-лоонугар сөбөтөх киһи буоруйу буолбатах» дээн өс хойоһо этэрини, со-бөтөх председателэ таһа даҕаны кыһамытын иһин профсоюзнай үлэни көр-дөбүлгэ эппизттир кур-дук ыһагар эмизе суох. Ити бырыһы түмүгэр профком тутулуҕа суох буолуута, үлэһиттэр ортолоругар ая-торитета үрдээһинэ сип-лиллибэтэх, профсоюз ба-ры чилиэннэрин активнос-тара намтаабыт, инициати-

ва көтөҕө, профкомга ти-рэх буола, көмөлөһө са-таабахтар. Ким эрэ оҥо-руохтааһын, тэрийнэхтээ-һин курдук ой-санаа олох-суйбут.

Профком кимтэн да ту-тулуҕа суох бэйэтин бы-раабынан туһаныта, кол-лективинэн, профсоюз чи-лиэннэринэн уонна сокуо-нуон көмүскэнэр буолуу-та оройуоннаабы сибээс үлэһиттэр сипиһилибэтэх. Профсоюзнай тэрилтэлэр бырааптарга өссө кэпсэти-лиэхтээх, онуоха сэнэ со-куон ыһыллыахтаах. Онон профсоюзнай тэрилтэ ту-тулуҕа суох буолуутун си-пийиһигэ сэнэ таппылыбыт састаап үгүс үлэни ыһыах тустаах.

Оройуоннаабы сибээс үлэһин профкомун сэнэ састааба 7 киһиттэн быы-барданна, киһи председа-телинэн Евадония Афанас-ьева Барашкова талыллы-на.

С. АЛЕКСЕЕВ.
(Бийиги аналл. корр.).

БОНИТИРОВКА—КЭСКИЛЛЭЭХ ҮЛЭ

● Совхозтарга ааспыт сылларга саҕаланан испит маһнайгы зоотехнической учуот сөргүтүллүөн наада

● Племенной үлэҕэ зоотехниктар, отделениеларга лабораннар штаттарын хаттаан көрүөххэ

Оройуон хаһаайыстыба-ларыгар сүөһүнү бонитиров-калааһын сыл ахсын ыһа-тылар. Сүөһү үөрүн тул-сарыһа, эти, үүтү биэрэр кыаһын сыһалыырга ту-һааннаах инструкция өссө 1974 сыллаахха Тыа хаһа-йыстыбатын министрство-тынан бигэргэтиллибитэ.

Бонитировкаан бары ремонтнай обустар, ыһах-тар уонна тыһы сүөһү ха-былаллар. Бонитировкаа сылы быһа ыһахтар. Ре-монтнай обустарга төрө-бүттэрэ 18 тыһыларга 10 ыһахтыттан, ыһахтарга тө-рүүхтэриттэн уолуохтары-гар диэри.

Бонитировка түмүгүнэн сүөһү үөрүн структуратын аналлэтаран, онон көрөн үлэ былаана оҥо-һуллар. Онно сүөһүнү эки-из, үүхкэ, племенной ки-тингэ аһаан наардааһын, элбэх үүттээх ыһахха аһы-арууу сыһырыы, сэнэ тө-рүүхтэн аһыар обустары аһылыырга аһаан иһик, ону тэҕэ ыһах үөрүн са-һагардар группаны үөсэти, о. д. е. көрүлэллэр.

Бонитировкалаамыт сүө-һү кытаанах хонтуруолга ыһыллар, аһаа көрөөччүгэ туттарыллар уонна хонту-руоллуур тизгэнигэр үөрдээн тутуллар, тизгэр, иһинилэргэ аһаа учуот-от-чуотунас оҥоһуллар.

Ааспыт сылларга сүөһү-нү сыһаалааһын «Чурапчы» совхозтан ураты хөһө-һыһыбаларга сип ыһа-лаһа кэллэ. Быһырык 13000 сүөһүттэн 6253-һэ, эбэтэр 50,1 бырыһыана, сыһаленна. Ол иһигэр 6500 ыһахтан 2453-һэ. Сүө-һүбүт 17,9, ыһах 6,7 быры-һыана үрдүк боруодалаах. Бонитировкалаамыт ыһах-тар сылга ортотунан 1907 кг үүтү биэрэллэр, үүтэ-рин сыта 3,89 бырыһыан-га тэҕнэлэр. Оттон 1500 кг тийибэт үүтү биэрэр ыһах аһаана 22 бырыһа-ны ылар.

Сүөһү племенной ха-чыстыбатын, боруодатын тулсары курдук кэскил-лээх үлэҕэ бийиги совхоз-тарбыт аһаа технологи-туппаттар. Оттон быйыл племенной үлэҕэ зоотех-никтар, отделениеларга биердин сүөһүнэн учуоту ыһагар лабораннар штатта-рын сарбийаннар, ыһах-тары хонтуруоллааһын сыч-чаа «Мындааһаайы» эрэ сов-хозка ыһахтар.

Мантан иннэ совхоз-тарга ааспыт сылларга са-һаланан испит маһнайгы зоотехнической учуот сө-ргүтүллүөн наада. Онуоха племенной үлэҕэ зоотех-никтар, отделениеларга лабораннар штаттарын ха-таан көрүөххэ. Оччотугар

кэлэр сылга ыһах кырата 50 бырыһыан. Быйыл баар тыһы сүөһүнү бары-тын бонитировкаан ха-быахытын наада. Ону тэҕэ маһнайгы зоотехнической учуот сүөһүнү искусствен-найдык сизмэлээххэ эрэ кыһалыан сеп. Онон сорох сирдэргэ, холобур, «Чу-рапчы» совхозка Сылан отделениетыттан уратылар осука көспүттэрэ сэмэлэ-ниэх тустаах. Ол табити-гэр сүөһүгэ ханнык да сөптөөх зоотехнической учуот оҥоһулаубата, кыал-лар кыага да суох.

Плем-учуоту тэри-ни, сүөһү боруодатын тулсары курдук кэскил-лээх боппуруос күннээһи, быстах дьаһалларга үтү-рүттэрэр. Дьингэ, мизстэ-лэргэ дьону тэрийэр, ир-диер буоллаха, үлэ ха-һан баһарар барар. Онон, кылаабыһа, совхозтар директордара, специалис-тара суолта биэрэн бэйэ-лэринэн орооһоллоро, тэ-рийэллэрэ уонна үлэни чопчу ирдиллэрэ наада. Этэргэ дыһа, үүтү, эти эл-бэти төрдө-төрүтэ мантан саҕаланар.

Е. НИКОЛОВА,
ОАПХ племотделии зоотехника.

РЕДАКЦИЯ ПОЧТАТЫТТАН

Уулуссалары тупсарыахха

Самаан сайын барахсан ааста. Быйыл ардахтаах сайын буолан, оройуон киини буор уулуссалары транспорт да сатыы дьон да сылдыммыларын бэрэ эрэдээтэ.

Билигин халлаан тымныан, хаар түһэн, токуруулар буолулар. Сотору халтан буор суоллар тохтон иһиктэрэ, күнүһүн да кинээтэрэ суоҕа, онон устунан кыһыны көрсүөхтэрэ. Онуулу баттах суоллар оолуурдара болуурдара, алпалара кыһыны быһа транспорт сырын тын эрэйдээтэ.

Мин биэр суолга туруорсабын. Ол—гастроном анынаабы халдыааы суолу гар. Бу халдыааы сурун суолун, сырын ардахтар уулар суол иккн өртүкүн хайыта түһэн, алдыаган транспорт сылдымбат буолан турар. Ол оннугар ойбос туруору сырынан бэрэ эрэдээттик уонна сэрэхтээхтик сылдымбалар. Ити ойбос суол—сатыы дьон эрэ сылдыар суола.

Билигин алаас иһигин скоростарын эрдэттэн ыһыт массымалар, мотоциклар эмискэ сымар үрдүтэр бириэс барыс гына түһэлэр, дьонго улахан кутталы үөскэтэлэр. Оттон таһнары түһүүтэ тоһо да үчүгэй туормас баарын иһик көлүөһэлэр «сухалаабыт» сымар аныгар тийэ түһэлэр. Бу эмнэ дьонго кутталлаах. Оттон шарахан таһаастаах, процентээх массымалар кыһыан сыры тахсыбака төттөрү түһүүлэр өссө улахан кутталы үөскэтэр. Хаҕа дьомго, баччааҕа дьон дэн-оһол

тахсыбака кэллэ. Онон халдыааы уулуссатын сир кинээтэр булдо-зорынан астаран онорор туһунан сельсовет исполкома дьаһал ылар наада. Бу халдыааы суолунан сатыы үгүс дьон сылдымбалар, музикальной, начальнай оскуолалар оҕолоро, ытык кырдыастар үгүстүк тизэллэр.

Транспорт бары көрүгүһү бу уулуссанын сылдымбаларын хаачыыйахха. Гастрономга билигин хортуппуй, оҕуруот аһа, бородуунта тизэбит энйэ бэйэлээх улахан прицептээх массымалар кэлэр кэмнэрэ.

В. НОЕВ.

Чурапчы с.

Махтал эһиэхэ

Алексеевской оройуон Чымнааы бөлүөлүгэр быйыл шам ыйыгар Досордоһуу музейга аһааһына. Киик нэһилиэк ааспыт, бүгүгү олохун сэргэ, лоруот айар талааннарын, МНР Гоби-Алтайга аймагы кытта көрөөнчүлэри билиһиннэрэр.

Эһиги оройуонкуттун төрүттээх кииктэ мастардарын А. Мунгалов А. Собакин, И. Корякин үлэтэрэ музейга сылдымаччылар сөһүрүннэлэрин ыһааллар. Музей кафе сылдыар быһастаагыгар Чурапчы суруйааччылары С. С. Яковлев—Эрилин Эристин, М. Догордуров, А. Бродников, Ф. Софронов, В. Яковлев—Далон, И. Федосеев—Досов, В. Яковлев уо. д. а. итхэнтэ олохтоох автордар тустарынан аһааһаах аһааһтардаахпыт. Маны бейиытыга

инникитин да үлэ ыһаалла. Музейга суолта биэрэн Е. Макаров, М. Попов, Г. Кузьмин, Н. Филиппов, М. Догордуров, суруйааччы А. Бродников уо. д. а. көмөлөһөн тураллар.

Кэнигин журналистар, олохтоох автордар М. Михайлова, С. Попов—Тумат хаартыскаларынан көмөлөстүлэр. Уран тарбах мастара, педагогический үлэ ветерана Н. Флегонтова (Сылан) тус иһиттэри бэлэтээтэ.

Музейга көмөлөспүт бары таһаарыстарбар эһиги хаһыакыт көңүө барҕа махталбын тиздэбин. Инникитин да өй айуата, куус кулууһа буолуохтара дьин эрэл улахан.

П. АНДРОСОВ.

Чымнааы.

Телевизор көрбөппүт

Бэрэ учаастагы олохтоохторо телевизордарбытын көрбөтөхпүт шй курдук буолан эрэр. Манна олохтоох биригдэнир да, өгдөлөнө салалтата да кыһаллыбаттар.

Бийиэхэ, кыр учаастака, кииктэ кэллэ сэдэх эгэ, гастрольнай биригдэлэр, кулууптар улаһыттар сылдымаччара дуу! Онон илэстэ биригдэбитин туһунан аһааһааһытын билбэллэ. Эдэрдар үлэ киниттэн кииктэ эрэ аһааллар, атын туһунан да дьарыктаналлара суох.

Онон Чурапчытаа телемастердар кэлэллэрин иһүтэбит.

Бэрэ учаастагы олохтоохторо.

Василий Савостьянович Миронов, билигин тыһынааҕа буоллар, 100 сааһын туолбут буолуох этэ. Киик 1889 сыллаахха Болотоно нэһиликтэргэ бастар дьадаҕы кэргэннэ төрөөбүтэ. Аҕа түөрт сыл баайдарга хамначчытаабыта. Киик оҕо сааһа Баладоннаах алааска ааспыт.

1917 с. олунньуааһы революция инникитин быһааһы Колчан ыһыар дьарык биэс үлэстэ продком председателинан үлэлээбитэ, рабнайдар куруһуоктарын чилиэтинэн буолбута. Колчан эстибитин кэннэ Чурапчы оскуолатыгар болуотунуһуктаабыта. Онон нэһиликтэргэ көмөлө комитеттар председателилээбитэ. 1920 с. Хатылыга наэраком председателинан үлэллэр. 1921 с. кулун тутарга Н. Д. Кривошапкин—Субуруускай уонна А. Е. Кралын тэрийбит «Соргу» дьин коммуна чилиэс буолар, шам ыйыттан алтынныга дьарык оно председателилээбитэ.

Саха сиригэр гравданская сэрин сааламмытыгар 1921 с. алтынныга Чурапчы бойбуой дружинатыгар байыаһынан кинэр. Чекист Гаврильев начальник этэ. Үс нэһиликтэн таһаас хомуйбута, Тааттатаан Амма Солобуодатыгар баайдары тутан илдьиспитэ. «Мин коммунист чилиэс А. С. Кузьмина Чоркеах таһаар разведкаҕа сырытта.

Дьыллар уонна дьоннор КЫҢЫЛ ПАРТИЗАН

Караган эһэрээтэ Амма Солобуодатыгар баран иһэн биэс төгүл тоһуурго түбэспитэ. Манна Гавриил Егоров тарбаһын быһа ыһыттарэ, Шароких-Поланский олбута.

Василий Савостьянович биэр бастаагы коммунист 1921 с. кулун тутарга партияга кинирбитэ. 12 чилиэтинээх Чурапчы партиякомытын быһбардыар мунньаар киикни бюро састаабыгар таабытара. Алтынныга Якутский уокурук сьелигэр Чурапчытан В. Миронов, Г. Белая, Г. Кривошапкин, Д. Дьячкова кинирбитэрэ.

1926 с. киик партия сьтэриилээх бюротугар чилиэтиннэ кинирбитэ. Уонча сьл устата бюро чилиэтиннэ таһылар. Кыра үөрэхтээх кииктэ бу—улахан итэһэл. Партия обкомун Хонтуруолуур коммиссиятын чилиэтиннэ быһбардана сылдымбыта.

Василий Савостьянович Миронов эйэлээх олобу тутарга активнайдык кыттыбыта. 1929 с. «Сага суол» дьин артыагы тэрийбэн, үс сьл председателилээбитэ. Одьулуунга Емельянов аатынан колхозка партиянай хэһкаба секретардаабыта. 1933—1936 сс. «Кыһыл сьмэн» колхоз бырабылланкытын председателинан, тэрийбэтиннэ буолбута.

1971 с. бийиҕи кэһкабиттээх эһэн уордаабыта. Киик көрүөт туһугар олохун аһаабыта, олохтот олоҕо эдэр ыһааһа үтүө холобур. Киик сырдык аата умнуллубат.

Г. ЕФИМОВ, сэрин, үлэ ветерана.

Дойду хотугу кыраыыс сатын быһаһын туһары сулууспаны тус а Арктической пограничной эһэрээт сүгэр. Ордук Заполярьеда пограничниктыар чапчыкытэ суох. Уһун полярнай түтүннэр, термометр остоуолбата ардыгар -50 кыраадыстан намытыр, киикни курдары үрэр тыаа. Маннык кытаанах усулуобуйага буойунар пограничникнай режимни тутуһууну кыраытык иттиклэр, аныгы техниканы баһыһыллар.

Снимокка: рядовой Вячеслав Хондиков—ГТС водители-механика. Муустаах хотугу сиринэн киик аһааҕа суох километры сырытта.

СССР фотохрониката.

БИЛЛЭРИНЛЭР

Оройуоннааһы киик баһыһа бастааһынай үлэлир кладаощника, таһаас сууһааччыга, санитаркаларта наадылар. Үлэсэ кэһсэтиэн баһаараччылар үлэ кэһигэр кылаабынай врач кабинетигэр кэлэн кэһсэтиэхтэрин сеп. Телефонмут №-рз 21-167.

Администрация.

1988 сыллаахха Андреев Парфен Андреевич аатыгар бэрлиһит АВН сериялаах 734354 №-дээх С кетегориялаах шофер дэһастырыаһына сүппүтүнэн дьинтэ суоһунан аһааһалар.

В. ЕРМОЛАЕВ, агроном.

Хортуппуйу расадалаан үүнэрииттэн быйыл биэр суотай сиртэн 5 центнер үүнүү ыһылынаа эбэтэр ити 10-12 куул хортуппуй. Бу 1986 сыллаах түмүккэ кыраан тийибэт. Кырдыыга, быйыл тыа хаһаайыстыбатын культураларын үүнэрэгэ өтөрнөөр буолбатах үгүс сайын кэлэн ааста. Ол гынан баран ити 5 центнер үүнүүнү ыһыа сурун таһуу түккэ расадалааһын буола.

Расадалааһын ньыматынан хортуппуй 3-кэ тийэр араас суорда үүнэриллэн бэрэбэркэлэннэ. Оттон түөрт суорда Уралтан төрүттээх 5 суорда—арбааны уобаластартан. Арбаада үрдүк үүнүүлээхтэринэн «Искра», «Шарашская», «Зов» суортар буолулар. Луункалтан, ол аста хос бириккэн расадал ордуттатан, 1,0—1,3 кг хортуппуй хостонно. Бэйэбит олохтоох, ыһылаас болдохтоох суортарбыт даһаны нуһаана суох үүнүүлээхтэр. Ол эрэри билигин түмүктэри онорор эрдэ, аны икки-үс сыл дьарытаннааха наада.

Расадалааһын ньымата лоппа туһалаах. Бастааһынан, эрдэтээси бородуук-

Бастын опыт аадырына ҮРДҮК ҮҮНҮҮ НЬЫМАТА

туһунан ыстатыйалар сириллэрин таһаарыттар. ССКП обкомун секретара М. Е. Николаев түс бэйэтинэн бу сага ньыманы пропагандалааһыттан республика үрдүнэн интэриэс лоппа улааһыта. Билигин Сибирь, Саха сирин үрдүнэн кэтэх хаһаайыстыба сага агротехника маасабайдык олоххо кинирэн эрэр. Сорох сирдэргэ совхозтар хортуппуйунан дьарыстанааччылары эмнэ бороубалаан эрэллэрэ биллэр.

Инникитин расадалааһын кэһилиэһинэ үйэ-саас туһары туһанар маасабай ньыматынан буолуоҕа уонна билигин даһаны Ас-уөл программатын быһаарыыга сэмэй ньылаатын киллэрсэн эрдэ.

Бу сонун агротехниканы тардатыыга урунку Тыа хаһаайыстыбатын министрствота, республикатааһы Госагропром, ОАПХ дэгитэр өйөбүлү онордулар. Оттон «Чурапчы» совхоз дирекцията бу бэйэ кырааһа (любительская) дьарытын

хас да сылларга материальной-финансовой өртүнэн өйөөтө. Ол курдук, интернат-оскуола пришкольной учаастагар 210 кв. метр иннээх расадалы, 1000 кв. метр иннээх теплицаны туттарбыта. Быйыл интернат-оскуола уонна Чурапчы аһыс кылаастаах оскуолата «Чурапчы» совхозу кытта арендаһаанар, производственной былааннарын толордулар. Бу теллики нэй хаһаайыстыба тустоох оскуолалар үөрэнээччилэрин үлэс китэр производственной базанан, харчынан дохуоту киллэринэр суолунан буолан эрэр.

Райсовет исполкома 1988 с. от ыйын 15 күнүгүсэ быһаарытыгар олобуран, аны өссө икки сыл устата (1990—1991 сс.) расадалааһын ньыматынан бу опытной үлэлэри салгыы ыһтарга «Чурапчы» совхозу кытта дуоһаар оһоһулуубута. Совхоз бу сонун агротехника туһатын уонна кэһилин өйдөөн улахан өйөбүлү онордо.

Расадалааһын ньымата билингитэ ыаллар оҕуруоттарыгар аһааһа. Ол эрэри дойдуга нэһилиэһинээ аһаана лоппа элбээн, аска-уөлгэ наадыһын улаатан, көрдөбүлэ үрдээн иһэрин үрдүнэн, баһыналар биэр кыһаах тиксэр иннээрэ биллэрдик кыһааһа. Онон расадалааһын ньымата инникитин производственной баһыналарга туһанылар кэмэ кэллээтэр эрэл улахан.

Расадалааһын өссө саһардым тарбанан эрдэһинэ, 1983 сыллаахха ССТА редакциянай сурунаалыгар чурапчылар сага ньыманы маасабайдык туһаналларын курдук суруллубут этэ. Билин турар, ити оччолорго омунааһын этэ. Ол эрэри ити билигин омунааһын буолуука, өссө өтө көрөн этик быһытылан эмнэ сыаналаһыан сеп эбэтт. Расадалааһын Сибирьтэ, Саха сиртэргэ чопчу Чурапчы буоруттан саһардым тарбанан эрэр. Онон чурапчылар бу сага агротехниканы мээһэтээ тэһиттэргэ көхтөөхтүк ыһааһыт өйүүрүт эрэһиллэр.